Donum ipsius Auctoris.

St. Nikos.
1796.

AZ ÚGY NEVEZETT

DUNAN TÚL VALÓ KERÜLETBEN LÉVŐ
AUG. CONF. TARTÓ EKKLE'SIÁKNAK
MULT KÉT SZAZADBAN ÉLT

FŐ IGAZGATÓINAK

AVAGY

SUPERINTENDENSEINEK

RENDJÉT

VILÁGOSSABBAN KI-NYOMOZTA

ÉS

MAGA KÖLTSÉGÉN KÖZRE-BOTSÁTOTTA

VILFINGER ERNEST JÁNOS

A' SOPRONYI EV. GYÜLEKEZET'
PRÉDIKÁTORA.

SOPRONYBAN,
Szísz Klárának Ts. Kir. Privilegiáltt
Nyomtató Mühelyében.

1796.

6677
ORSZÁGOS EVANGÉLIKUS KÖNYVTÁR
L 2006

ÉRDEMES OLVASÓ!

Ha ezen tsekély kéſzítményemmel leg-kiſſebb ſugárját a' világoſságnak Felekezeteim' egyházi dolgaikra ragyogtathattam-is, már elég nyertesnek tartom magamat. Valami különöst ha találtam ebben mondani, melly a' közönséges vélekedéstől, mellynek eddig kelete vólt, el-távozott; arra a' kéz-irások birtak, mellyek kezem között vagynak, 's mellyek, a' mint nyilván erősíthetem, egy időbéliek a' dolgokkal, a' mellyekről ſzóllok. Tudja pedig kiki, hogy tsak az illy irások lelkesíttik akármelly történt dolgoknak le-irását. Alkalmatoſságot ſzolgáltatott ezen vélekedéseim ki-nyomtattatására az Aug. Conf. tartók' ré-

ſzéről a' minapi Kis-Aſzſzony havának 26dik napján Pápán tartatott Superintendensi válaſztás, melly körül melly böltsen íntézett-el mindeneket Tek. Conſiliarius és Fö Inſpektor Matkovits Pál Ur a' köz-tsendeſség fentartására, 's melly kegyeſſen válaltafel légyen az új Superintendens Fö Tiſzt. Nagy Iſtván Ur ugyan e' véget a' hivatalt, mellyet ez előtt tiz eſztendövel annyira került: mind azok nem tudják eléggé magaſztalni, a' kik ezen válaſztáson jelen vóltanak. Légyen tehát ezen tiſztes két Férjfinak a' tudományok' és főképp' a' vallásnak nyomában mindenütt édes az ö emlékezetek, mert ezt tudom, magok-is fellebb-betsülik az alatsony hizelkedéseknél. Irám Sopronyban 1796. Mind Sz. hav. 31. napj.

---

§. 1.

§. 1.

A' ki e' kerületünk' az Aug. Conf. tartók' részéről való Ekkle'ſiáknak Superintendenſeit (Fö Igazgatóit) a' még fen-maradott kevés régiségekből ki-keresni, 's olly rendbe kívánná öſzve-ſzedni, a' mint egymás után következtek az idö-ſzámlálás meſterségéhez képeſt: annak több 's ſokkal nehezebb akadékok' meg-győzésére kellenék el-készülni, hogy ſem akár melly más az el-múlt két ſzázadban történt dolgoknak le-irásában.

§. 2.

Édes Magyar Hazánknak zürzavar állapotja, a' Török' kegyetlensége 's ſzüntelen való rablása, a' Proteſtánſoknak magok között való egyenetlenségek, az a' balgatag bizodalmatlanság, melly uralkodott az egyházi Tanítók között, melly ſzerént egygyik a'

máſikát igen könnyen tévelygőnek mondotta — tartotta, és néha a' tüzre-is itélte: ezek mind nagyon vaſtag hályogat vonſzanak annak ſzemére, a' ki ennek a' kerületnek az Aug. Conf. való Ekkleſiáknak egyházi Igazgatóit ki-akarja tapogatni. Ide járul még az is, melly a' dolgot még bizonytalanabbá és homályoſsabbá teſzi, hogy némelly uradalmoknak külön Superintendenſek vólt; mint p. o. Gróf Nádasdy és Batyáni ſzép jóſzágaikban, a' kik a' kerület' más réſzeinek, néha az egyháziakban felekezeteiknek parantsoltak, néha pedig tsak az uradalomra terjedt-ki tsupán igazgatáſok.

(a) Az E. O. ezekre nézve tsak tekintse-meg *Parai Iſtván* Ref. Superint. Klaſzekovitshoz irt levelének tzímjét, melly alább ſzemét el-nem kerülheti. A' külföldiek még Seniorainkat-is néha Superintendens névvel tiſztelték. Elöttem egy Német-orſzágban Altorffban 1667. Julius 10. napj. költ 's-Lang Mátyás Sopr. Predikator' és Seniornak iratott levél, mellyben ö Superintendensnek mondattatik, noha hazánkban ſenki annak ſem nem tartotta, ſem nem nevezte.

§. 3.

§. 3.

Igaz, két tudós Férjfiak iparkodtak egyházi dolgainkat a' múlt két ſzázadban a' ſetétből ki-keresni, 's nagyobb világoſságra vinni; tehát Fő igazgatóinkat ſem kerülhették-el, mind hogy ezek az egyházi dolgokkal ſzoroſsan egybe vagynak köttetve. Egygyik *Lampe*, máſik *Ribini* (b) *Lampe* vidéki ugyan; de a' proteſtans Magyarok felöl nem kevés esmérettel bira, mellyet ezen tzímü könyvével meg-mutatott: Hiſtoria eccleſiae reformatae in Hung. ac Tranſylv. Ultraject. 1720. Noha ennek fő tárgya tsak a' Reformatuſok' egyházi dolgaik vóltak; de a' hijjában minket ſem mellékezhetett-el, mert nehéz vólt eleintén a' két Felekezetet meg-különböztetnie. — *Ribini* Hazánk' fia ſzép világoſságot terjeſztett mindenfelé motozó ſzorgalmatoſsága által egyházi dolgainkra, e' kerület' Superintendenſeiről is néha meg-emlékezik.

(b) N. Conventünk' bibliothecájában találtatik *Schmal András* Rátkovi Predikátor és Senior illy tzímü könyve: Adverſaria ad illuſtrandam hiſtoriam eccleſiaſticam Proteſtantium in Hung. Ebben azt mondja, hogy a' Luth. Superintendenſek felöl-is

irt vólna; de valamiért az Adverſaria névü könyve csak kéz-irás: úgy a' Superintendenſek-is csak rejtekben maradtanak, hihető, leg-alább a' mi kerületünkre nézve nem emlékezem, hogy valahol ezen irás fel-találtatnék. Ugyan ezt véli T. Ribini-is Memorab. Tom. II. p. 116.

§. 4.

Lampe Dévay Mátyáſt, ki-is leg-inkább 1535. eſzt. tette magát eſméreteſsé, mondja annak lenni, a' ki a' mi kerületünkben Budán, Pápán, Sárvárott, és a' Rábó' mentében az Aug. Confeſſiót hirdette, kiváltképpen, hogy avval különös hirt 's nevet ſzerzett magának, mivel *Drágfy Gáſpár* nagy nemü urat maga vallására hódíthatta; nem külömben, hogy Szegedi Gergely ſzerzetes ellen vetélkedő iráſt botsátott-ki, mellyből ſzép tudományát bővebben ki-tetſzik. (c). Mind ezek ugyan azt bizonyítják, hogy Dévay tudós férjfiu vólt, hogy ő a' mi tájjunkon az Aug. Confeſſiót tanította, 's ennek be-vételét ſürgette: mindazonáltal, hogy ő Superintendenſeink között elsö lett légyen, ezt vélekedéſem ſzerént, ezekkel meg-bizonyítani nem lehet. Lehettek valóban máſok-is, a' kik ezen

ezen valláſt ſzép tudománnyal és nagy ſerénységgel hirdették; de az idők' moſtohaſága miatt már emlékezetek-is régen el-tünt.

(c) Láſsad Lampe Hiſt. Eccl. Ref. in Hung. et Tranſylv. ad annum 1535. Tsudálatos, ez a' férjfiu vallásáért mind a' két akkor uralkodó király előtt magát gyülölségeſsé tette, 's igy mint a' Budai; mint a' Bétſi tömlötzöt kénteleníttetett ſzenvedni.

§. 5.

Tsendeſsebb időkben meg-lehetett vólna az, hogy a' Superéntendenſi nevet valamelly egyházi Igazgatóra ruházhatták vólna kerületünknek felekezetei. Még Német-országban-is, a' hol a' mi egyházi dolgaink korábban rendbe ſzedettettek, és a' hol a' nyughatatlanságok annyira nem nevelkedtek, a' Superintendenſi nevet később vették a' mieink ſzokásba: a' Helv. Conf. réſzéről pedig többnyire utálták-is, a' mint ezt a' Helvetziai, Angliai, és Skótziai, Proteſtanſok, kiváltképpen ezen utolsó országokban a' Presbyterianuſok e' mái nap-is meg-bizonyítják, kik egyházi Igazgatóikat Senioroknak és Presbytereknek nevezik.

§. 6.

T. Ribini, ki-is a' mi Felekezetünkre nézve második Lámpának mondattathatik, 's nagy fzorgalmatoſsággal ſzedegette-öſzve a' régiségekből egyházi dolgainkat, azt gondolja, hogy *Szegedi Mátyás* lett légyen 1576. eſzt. tájban kerületünk' első Superintendenſe, a' mint ugyan ezen Szegedinek Kereſzturott ki-nyomtattatott könyvének elő-beſzédéből ki-tetſzik (*d*). De igy már ellenkezik Lampéval, mert ez azt állítja, hogy *Bornemiſzſza Péter*, Szeredi Prédikátor víſelt vólna ezen idő-tájban ſuperintendenséget (*e*), melly nyilvánvaló ellenkezésből másképp' ki-nem térhetünk, hanem ha azt képzeljük magunknak, hogy *Bornemiſzſza*, a' mint Lampénak tetſzik, már nyilván lépett légyen a' Helv. Conf. réſzére; vagy, hogy a' mi kerületünkben, — a' mint ez hihetőbb, több fő igazgatók-is vóltanak.

(*d*) T. Ribini Memorab. Aug. Conf. in Regno Hung. Tom. I. p. 282.

(*e*) Hiſt. Eccl. eccleſiae reform in Hung. et Tranſylv. Lampe p. 567. Szegedi, ha a' Superintendens nevet nem víſelte-is, mivel ez' idő tájban talám még ſzokásban nem vették az Aug. Conf. lévő felekezeteink; de

de az tagadhatatlan, hogy nagy érdemű és tekéntetü ember vólt, és ugyan ez által-is már ötet az Igazgatók' rendiben kell tennünk. — Zvonarits, ki-is mindjárt ő utánna élt, im' igy ir felőle Patai Iſtván Ref. Superintendens ellen költ mentő levelében; mellyről alább §. 15. bővebben ſzó léſzen, — „Adta vólna bár az Ur Iſten, „hogy Szegedi Máthé Uram idejében való „egyenelség maradhatott vólna-meg a' tu„dományban mind eddig. Mert annak ide„jében az Aug. Confeſſiótúl idegen atya„fiak, ha vóltak-is valakik, meg ſem „mertek motſzanni. De hogy annak halála' „után, más biró járása lön, nagyobb ſza„badtsággal kezdék az emberek egyné„hányan az Aug. Confeſſiótúl különözö tu„dományt bé-hozni.„ Ebből értheti az, E. O. melly karba tegye Szegedit mint tudományjára, mint pedig vallásához való ſzeretetére nézve.

§. 7.

Gallus Huſzár Anaxius Óvári Préd. kit az időre nézve még az előbbenniek' eleibe kell tennünk, Superintendensnek neveztetik Lampétúl, (*f*) de ezt-is a' maga felekezeteinek Lajſtromában hagyja. Szintén úgy bánik *Sybolti Demeterrel*-is (*g*) de abban ugyan

na-

nagyot hibázik Lampe, mert ez tüzes ellenségé vólt azon vélekedésnek, mellyeket az Aug. Conf. tartók' ujjításoknak 's a' Confessiójoktul való el-idegenedésnek esmértek lenni.

(f) Kiki által-láthatja, hogy ezen ellenkezések onnént származtak; mivel a' Protestans vallásnak tudományjai még kettös vélekedésekre és felekezetekre el-nem oszlottanak. Lásd azonban Lampe Hist. eccl. p. 568.

(g) Előttem vagyon egy levele Patai Istvánnak, ref. prédikátor' és Superintendensnek, maga neve' alája való irásával 's petsétjével, mellyet irt Klaszekovitsnak, a' mellyben ezen szavait találom: „Emlékezhetik „kegyelmed arrol, hogy szegény Nádasdy „Uram egynéhányszor hozott illyen hara„gos embereket mi reánk. Tudja, kegyel„med, hogy szegény Syboltival Kraiterus „Doctorral-is illyen collationk vólt.„ A' „levél költ Veszprémb. 1716. 10. Novemb.

§. 8.

Noha tehát ezt elegendöképpen meg-bizonyíthatjuk, hogy *Sybolti Demeter* a' Helv. Conf. részéröl se Seniornak, se Superintendensnek nem mondattathatik, mivel a' mint a'

a' jegyzésből ki-tetszik, maga a' reform. Superintendens és Veszprémi Préd. ötet vélekedése ellen tusakodónak tartotta lenni; de az még-is innen ki-nem tetszik, hogy *Sybolti* lett légyen ez idö tájban kerületünk' ekklé'siáinak az Aug. Conf. részéröl fö igazgatója. Vóltak még más erös Bajnokok-is, kik a' Helv. Conf. némelly tudományjai ellen ki-keltek; mert úgy látszik, azt megkell vallanunk, hogy a' tartatott többnyire abban az időben elsönek lenni, a' ki legerösebben és mérgesebben tudott a' másként vélekedök ellen ki-kelni. Melly káros lett légyen ezen gondolat, 's melly nagyon fel-bontotta néha a' keresztyén szeretet' egymáshoz való kaptsoltatásának kötelét, kiki maga itélje-meg.

§. 9.

Böjthe István már igazábban mondattathatik a' Helv. Confessióhoz hajlottnak. A' vetélkedö felek már az ö idejében minden magok meg-határozása nélkül, a' mint lehetett egymást motskolták és üldözték. A' Csepreghi Colloqvium *Böjthének* nagy izetlenségeket okozott. Mert arra hivattatván ö, mint Superintendens Gróf Nádasdytól, meg-

meg-jelent ugyan; de majd az ötet oſtromlóknak 's ellene töröknek beſzédjeket 's okoskodáſokat el-unván halgatni, az egéſz gyülekezetet el-hagyá (*b*), melly ö nékie az említett Gróf Nádasdy és Horváth Stanſich fö ſzemélyek előtt, nem kevés kiſsebbségére vált (*i*). A' leg-esméreteſsebbek valának az ellene fel fegyverkezett Bajnokok közzül: Sculteti Severin Eperjeſi Rector, és a' mi kerületünkből, Reczes János, Csepreghi Préd. és Muraközi György, a' ki annak utánna Superintendenſi névvel tiſzteltetett-meg (*k*).

(*b*) Ribini Memorab. Tom. I. p. 280.
(*i*) Ugyan azon helyen.
(*k*) Láſsad T. Ribini memorab. Tom. I. p. 277.

§. 10.

Ezen Colloqviumnak ideje Ribinitöl 1591dik eſztendöre Jun. 15ö napjára ſzoríttatik, a' mint mondja, jó fundamentomon épült okokra nézve; Ember Pál pedig még az előtte való 1590. eſztend. teſzi (*l*). De vagy Böjthének az ö különös vetélkedéſeiért 's gondolkodáſaiért, már ezen Colloqvium előtt vóltak tetemes izetlenségei; — vagy Ember Pál tsak ugyan igazabbat mond, hogy ſem T. Ribini Ur. Az E. O. itéljemeg az alább elöl-adott ſaját levele ſzerént Böjthének, kinek kelleſsék inkább hitelt adni (*m*).

(*l*) T. Ribini Memorab. Tom. I. p. 282. Lampe nyilván az 1590. eſztendöre teſzi. Hiſt. Eccl. ad annum 1590.

(*m*) Szórúl ſzóra ide-teſzem a' levelet, Böjthének maga ſaját keze irásából, — a' levélnek tzímje ez: Reverendis Dominis Joanni Reczes, Stephano Batay et Georgio Toktoritch Eccleſiae J. C. piis praedicatoribus et Senioribus Ecclar. V. D. M. Dominis Fratribus in Domino dilectiſſimis. — Reverendi Domini, amici ac fratres in Chr. Jeſu cariſſimi! „Poſt gratiae Dei precatio-„nem, et ſervilii mei commendationem. „Nuper Veſtras Dominationes ad proxime „ſeqventem Dominicam in Hermann per „literas meas vocabam, nunc autem pro-„hibeor a' Magiſtratibus, ut id ipſum, ne „faciam. Cauſam fortaſſis poſthaec intel-„ligam, ego vere nihil ex malo zelo co-„natus ſum, ſed omnia ex amore proximi „et debiti officii ergo. Sed cum non pla-„ceamus, ac noſtra ſervitus ſuſpecta ſit, „dabunt illi rationem Deo, qvorum mala „auctoritate pia propoſita impediuntur. „Su-

„Superſedeant ergo Veſtrae dominationes „labori. Ego Deum noſtrum precor, ut „in brevi concedat tempus, qvo cum V. „D. de ſalutaribus eccleſiae conferre poſſim „negotiis. DEUS maximus V. D. qvoqve „feliciter conſervare dignetur. Data Ujva„rini 8. Menſ. Apr. 1591.

D. V.

Frater

Stephanus Böjthe m. p.
Predikator.

Not. Még az leg-hihetöbb, hogy ugyan Csepreghben mind a' két eſztendöben Colloqvium tartatott, mert ezen idöben az illy vetélkedö beſzélgetéſeknek nagy kellete vólt.

§. 11.

Ezek tehát immár mind a' két felekezetnek, mind az Aug. mind pedig a' Helv. Confeſſión valóknak adnának juſt *Böjthét* magokénak mondani. Tellyeſséggel még ſem lehet azt meg-határozni, melly vélekedéſekkel állott Böjthe a' Reformatuſok' réſzére; a' Csepreghi colloqvium' le-irása mondja, hogy az Úr' vatsorájáról való vélekedések leg-inkább fenn-forogtak. A' bizonyos, hogy

hogy Böjthe még az 1596. eſzt. élt, és hogy feleſſen vóltak mind a' Seniorok, mind a' Prédikátorok között-is iſztelöi. (*n*)

(*n*) Közlöm az E. O. Körmendi János Aſzſzonyfai Prédikátornak kéz-irását, ki-is 1596. 16 Febr. igy ir Kentzes Pál Kőſzegi Prédikátornak. Jó, bizodalmas Pál Uram! „Tsak erröl akarom kegyelmedet czédulám „által meg-találnom, hogy az minemö le„gatióban él-botsáttok volt Dominus Ba„tsait meg-jöttek Böjthe Uramtúl. Azért „ím valami leveleket küldök kegyelmed„nek, a' mellyböl kegyelmed minden dol„got meg-érthet, kérem, hogy kegyelmed „mindjárt a' Böjthe Uram' levelét küldje „Rohontzra a' Dominus Martinusnak — — „— Irja-meg kegyelmed, mint vagyon „dolga a' Beliál — — — mig kegyelme„det meg-nem mozdítják, addig nem fé„lek ſemmit-is.

§. 12.

A' XVI-dik ſzázadnak az utólját lehet leg-inkább olly idö pontnak mondani, a' mellyben a' különböző vélekedéſek a' két proteſtáns felekézét között a' nyúghatatlanságok, 's-rendetlenségek minden veſzedelmes következéſeivel egyben, ekkléſiánkat tsak nem

végső inségre juttatták. — Azért ez időben a' jó rendről keveset emlékeznek a' régiségnek maradványai. Böjthe után hihető az igazgatás az egyházi dolgainkra nézve, csak a' mint lehetett, úgy folydogalt. Ha vóltak-is Superintendensek, közönségesen nem esmértettek azoknak lenni, míg a' viszszálkodások valamennyire meg-nem szüntek, és a' tsendesség helyre nem állíttatott (o).

(o) Leg — alább a' XVIIdik Század' elejéig nem tudjuk igazán kerületünknek az Aug. Conf. részéről való egyházi Igazgatóit. Ez nem tsuda, midőn ugyan akkor Német-Országban, a' hol vallásunk leg-viragzóbb állapotjában vólt, még-is Hohér pallosa által kellett a' köz tsendességet fent-tartani. Ki nem tudja, mennyit ártottak ama' hires Saxoniai Krellnek ezen vetélkedések, kéntelenítetett t. i. tiz esztendőkig a' tömlötzben való szenvedése után, 1601. boldogtalanúl végezni életét.

§. 13.

De bezzeg bőves ezen kerületünk Superintendensekből a' XVIIdik századnak első negyedében. A' következendők leg-nevezetesebbek: *Murakózi György* Sárvári; *Klaszekovits István* Sz. Miklósi; Pálházi *Göntz Miklós*

klós Szeredi; *Xerxekovits István*, *Bruntzvik Tobiás* Szempti, és *Zvonarits Mihály* Sárvári, Prédikátorok; kik lettek légyen ezek közzül valóságos Igazgatóink, azt lássuk-meg:

§. 14.

Murakózi, ki az időre nézve itt az első helyet foglalja e' században, Ember Pál itélete szerént már a' Csepreghi Colloqvium' alkalmatosságával tudományja által hiresé tevé magát, úgy, hogy azután a' Lutheranusok között Superintendenséget érdemlett (p). De ha mint Sárvári Prédikátor nyerte-el ezen igazgatói hivatalját, az ő Superintendenségét leg-inkább az 1605. esztendőre kell tennünk, mert 1601. Eszt. még *Magyari István* Grof Nádasdy Ferentz udvari Káplányja és Senior Sárvárott szolgált. (q).

(p) Lásd Ribini memorab. Tom. I. p. 282.
(q) Alább Pálházi Göntzről.

§. 15.

Igen tisztes öregnek mondják ekkle'siánk' emlékeztető hagyományjai *Klaszekovits Istvánt*, a' mint hogy feles számu esztendőkig-is igazgatta egyházi dolgainkat, és nem tsak azon Senioroktól, kik már nagy hirt 's ne-

vet ſzerzettenek magoknak; hanem még a' külsöktöl-is meg-tiſzteltetett (r).

(r) Szükséges itt már bövebben meg-jegyez nem Patai Iſtván Veſzprémi Prédikátor és Reform. Superintendensnek levelét, mellynek tzémje im ez: „Multijugae cruditionis et „maturae ſeneetutis laude ornatiſſimo viro „D. Stephano Klaſzekovits ecclar. in ditio„ne Spect. et Magnifici Domini Paulli de „Nádasd conſtitutarum Superintendenti D. „et Amico veteri S. in Domino. — A' levelet maga a' ref. Sup. petsétjével és neve' alája való irásával erösítette. Sajnálja kezdetében levelének Patai Superintendens, hogy az a' ſzép egygyeſség, melly ez elött virágzott a' Proteſtans atyafiak között, felbomlott, az után így ſzóll: „A' kegyelmed „Fö Seniorja Zvonaritz Mihály Uram nem „gyözte várni azt, hogy az alatta-valók„nak boſzſzuságos iráſok és kiáltáſok a' „mi békeſséges-türésünket meg-mozdítsa „'s haſonló irásra 's karatsolásra fel — „indítsa; hanem maga a' Superintendens„nek, mint egy tiſzte fölött, levegö buzgó „affectusból kezdett hozzá. Ir egy levelet „magyar nyelven a' Böi Prédikátornak, „Tolnay Iſtvánnak, mellyben nem Tolnay „Iſtvánt magát, a' kivel nékie ügye vala, „hanem mindnyájunkat minden ſzemély vá-

„loga

„logatás nélkül ſzidalmazz és gyalázatos „névvel illet ö kegyelme. Rakva vagyon ez a' levél panaſzokkal Zvonarits Mihály ellen, p. o. vádoltatik: hogy Zvonarits a' Reformatuſokat képtelenül motskolja. „Ne„vezz, úgy mond, bennünket Sacramenti„perdáknak, ellenséges embereknek, tö„rök tudomány' magva hintegetöinek, kon„koly' hintöknek. Vallásunkat török mag„nak, Arius magvának, konkolynak, 's „arra itél méltóknak, hogy az orſzágbül„is kitörültetsünk. Hozz annakutánna Hei„delbergából kemend' várából, Vépröl har„mad követ által hallott hamis dolgokat „elö, kikkel a' mi igaz tudományunkat 's „vállásunkat utálatoſsá tegye — — Értjük„meg immár ennyi magyarázat után az ö „kegyelme' ſzándékát, minekokáért kegyel„med, mint Superintendens elött proteſtá„lunk, Iſten 's minden kereſztyén atyánk„fiai elött, kiknek kezekbe ezen levelem „jut, 's a' kiknek kedvekért im' magyarúl „irtam, hogy mi nem fel-fuvalkodásbol; „ſem ditsöſség keresésböl nem provocálunk „valakiket, hanem az ö boſzſzújok és in„gerléſek által vitetteſtünk erre, nem-is „mehetünk-el az ö kegyelme hurogatáſa „elöl. — — Ha ö kegyelme Mihály Uram „kardját ki-vonta, el-ſe tegye; hanem „azon egy munkával tellyék-kedve. Im'

 „Syno-

„ Synodusunk léſzen, mellynek helyéröl 's „ idejéröl ujjobban 's idején fogjuk certifi- „ cálni. Kiváltképpen Zvonarits Mihály „ Uram ö kegyelme, a' kikkel gondolja, „ nemzetünkbéli emberekkel jöjjön-bé kö- „ zinkbe, 's bizonyítsa-meg, hogy Sacra- „ mentiperdák etc. vagyunk, válaſzſza lé- „ ſzen ö kegyelmének. — — Irja azt-is ö „ kegyelme a' Böi Prédikátornak: vidd-el „ orrába, úgy mond, a' te Püſpöködnek Pa- „ tai Iſtvánnak, marakodjatok egymás kö- „ zött. Jóllehet ö kegyelme ennél tiſztesſé- „ gesſebben irharott vólna, ha nem egyébb- „ ért, tsak a' maga emberségének betsü- „ letére nézve-is; de tudván azt, hogy a' „ madár az ö éneklésérül esmértetik-meg; „ — — nem annyira haragſzom ö kegyel- „ mére, mintha terméſzete és ſzokáſa kívül „ másnak követte vólna énekét. Ö kegyel- „ me tehát maga jelen-lévén vigye órrába, „ mert talám a' Böi Prédikátor nem tud „ annyit az akaſztaláshoz és a' marakodás- „ hoz, mint ö kegyelme.

Felelt Klaſzekovits e' levélre Patainak, illy tzémü irásával: „ Reverendo VIRO et „ Clariſſimo Theologo Domino Stephano „ Patai verbi div. in Conſinio R. Hung. „ Celeberrimo Veſzpremenſi Miniſtro quam „ vigilantiſſimo ac piiſſimo; nec non Helv. „ Conf. amplectentium Miniſtrorum in Co- „ mita-

„ mitatibus illis Superintendenti Digniſſimo „ etc. Domino et amico veteri mihi ſemper „ honorando. „ Ezen levél azt foglalja magában: „ hogy ö Zvonaritsal közlötte „ ezen vádláſokat, ki-is azt feleli, hogy „ nem ö kezdtte a' pört, ſem hogy ö ma- „ ga ſzerént az Helv. Conf. lévöket illyen „ nevezetekkel motskolta légyen, hogy más „ Tudóſok ö elötte-is illy ki-mondáſokkal „ éltenek. „ Egyébb eránt azt irja Klaſzekovits Superintendens: „ Zvonaritsnak jám- „ bor és tiſzteſséges az ö maga viſeléſe, „ azt pedig egy általlyában nem tseleked- „ heti, hogy Zvonaritsot, vagy más Prédi- „ kátort a' Ref. Synodusba küldjön, mert „ e' perlekedéſek által nem lehet a' békes- „ séget meg-munkálni, Én, úgy végzi le- „ velét, ſem Zvonarits Mihálynak, ſem „ másnak nem adok a' kegyelmed' kiván- „ ſága bé-töltésére ſzabadtságot. „

De hogy az E. O. Zvonaritsnak maga keze-irásából-is értheſsen némellyeket, im következendöket kívántam ide iktatni, így kezdi feleletét: „ Summa virtute ſeni, nec „ non Clariſſimo Theologo, Domino Ste- „ phano Klaſzekovits, Miniſtro Chriſti ad „ S. Nicolaum, Comitatus Sempronienſis, et „ Eccleſiarum Aug. Confeſſ. Cis-Danubium „ ſincere amplectentium Superattendenti di- „ gniſſimo etc. tanqvam Patri venerando, vi-

„tae utriusquae felicitatem, numeris omni-
„bus abſolutiſſimam precatur, et ſua ſtu-
„dia et officia filiali promptitudine polli-
„cetur Michaël Zvonarits Praedicator Sár-
„variens. Atyám helyett Tiſztelendő és
„mindenkor betsületes Superintendens U-
„ram! meg-adták énnékem Patai Iſtván
„Uram, kegyelmednek küldött irását, mel-
„lyet Bertalan Uram' kezétől Farkasdi Már-
„ton hozott-el, és egy ſzolgám által juta-
„tott kezemhez. Eleinten mi adott légyen
„a' perre alkalmatoſságot arról tudóſítja
„Klaſzekovits Superintendenſt: Lakék Pá-
„pán, úgy mond, egy Egerſzegi Iſtván né-
„vü fő ember, ki az Urban el-nyugott,
„ezzel én gyermekségemtől fogva egygyütt
„és egy tudományban nevelkedtem. Sok-
„ſzor kért engemet házához jártában arra,
„(kinek bizonysági vagynak ebben a' hely-
„ben) hogy az Ur varſorája felöl való tu-
„dományunknak igaz fundamentomit, meg-
„jegyzeném nékie, kiket ö meg-tanúlvan,
„magát azokkal vigaſztalhatná-is az ellen-
„kező felek ellen. Ennek kedviért irtam
„vala én egynéhány kérdéſekkel és felele-
„tekkel való iráſotskát és azt nékie ad-
„tam. Soha nem ezt, ſem máſt tsak egy
„tenyérni papiroſonn való iráſt nem irtam
„ſem küldtem a' Böi Prédikátornak. Hon-
„nént jutott hozzá az az iráſom, ö tudja;
„de

„de bele kapott a' jámbor és igen rutúl
„meg-hurtzol egy réſzetskeért, mellyben
„az Ur-vatsorája kenyeréről ſzóltam, mind
„ſzitkával, 's mind gyalázat-tételével, mint
„az ö, kezemnél való iráſa meg-mutatja.
„Ez ellen kellett énnékem abban az irá-
„ſomban magamat mentenem, a' kiről
„illyen nagy panaſzt téſzen Patai Uram.
„Mint ez előtt; úgy ez után-is én Böi
„Prédikátornak tsak egy ſzót ſem irtam
„volna, ha ö ezen munkám martzangolá-
„sának békét hagyott vólna, és igy ö kez-
„dette zavarni a' patakot, az Baratom,
„még-is engem' büntet Patai Uram éret-
„te.„ — — A' Reformatus Superintendes
ſzavaira: Ha Mihály Uram kardjárt ki-vonta 's. a' t. igy felel: „Kardomat pedig
„higyje-el bár Patai Uram, hogy ki-von-
„tam, nem moſt előſzör, hanem még ez
„előtt húſz eſztendővel. Attúl fogva el-
„ſem tettem; hanem vitézkedtem az Urnak
„hadában az Ördög, világ és ſok tévely-
„géſek ellen az én vékony értékem és eröm
„ſzerént. Szándékom bizony az, hogy mig
„eröm 's alkalmatoſságom el-nem fogy,
„ez után-is azt tselekedjem. Laudabo Do-
„minum in vita mea, pſallam Deo meo,
„qvamdin fuero. — — Vagynak még töb-
„bek-is, kikre irhatnék Patai Uram irásá-
„ban; de ollyak, kikkel kegyelmed jó óráit

„ mulattatni nem kívánom. Még egy pe-
„ rioduſt nem hagyok-el; hanem arra-is
„ meg-felelvén, el-végzem kegyelmed' elött
„ való magam mentségét. „ — — Ebböl ál-
tal-láthatja azt az Erd. Olvasó, hogy *Kla-ſzekovitsnak* nem tsak Superintendenshez illö tekéntete, de eſze-is vala. Sajnálom, hogy mind a' három levelet, ſzórúl ſzóra ide nem iktathatom.

§. 16.

Pálházi *Göntz Miklósnak* az 1619. az 1622dikig kellett egyházi Igazgatónak lenni. T. Ribini Ur ötet Hegyfalufi, Levai és Györi, nem külömben Szeredi Prédikátornak mondja (*s*). De azt nem tudom, mi módon kerülhette-el ſzemeit a' tudós Urnak, hogy *Göntznek* az oskolára nézveſt-is, tetemes érdemei valának; mert a' Sárvári Gymnaſiumnak, éppen mikor leg-inkább virágzott, ö vala igazgatója (*t*).

(*s*) Ribini Memorab. Tom. I. p. 422.

(*t*) Vagyon birtokomban Magyari Iſtván Fö Senior, Udvari Káplány és Sárvári Prédikátor, ugyan Sárvárott 1601, karátsony hava' 9dik napján ki-nyomtattatott illy tzímü könyve: A' puſztaságnak édes Hazánkban okairól, 's annak meg-orvoslásárúl. Az akkori idö' ſzokáſa ſzerént a' könyv' elei-

eleibe Göntz verſeket kéſzített ezen alájok való iráſsal: Nicolaus Göntz de Pálháza, Gymnaſiarcha Sárvárienſis.

§. 17.

Kétség kívül, vagy már Göntz' életében, mivel talám már igen meg-erötlenedett, vagy annak halála' után, amaz igen emlékezetes *Zvonarits Mihály* Sárvári Prédikátor lett a' Luthr. Ekkleſiáknak tájjunkon Fö igazgatója. Ö, a' mint az Erd. Olv. az elöbbenniekböl érthette az Helv. Confeſſiót tartók ellen, az akkori idönek tsudálatos ínye ſzerént, nagy bajnoknak tartattatott. Az ö tekéntete és eſze már az ö Superintendenſi hivatalja elött igen esméretes vala (*u*).

(*u*) Midön még Czenki Prédikátor vólt, már kereſte Magyari Iſtván Senior az ö eſzét a' tanáts-adásban. Emlékezetes igen Magyari, Zvonaritshoz irt levele 1602. 27. Mart., a' mellyben a' Fö Senior kéri tanátsát Zvonaritsnak, valamelly aſzſzonynak dolgában, ki kegyetlen öldöklésröl vádoltatott; de a' kinek a' Nagyságos Grófné pártját fogta. Ki tiltsa e' Magyari Iſtván ezen aſzſzonyt a' Communióból, vagy ſem? Kéri továbbá Zvonaritsot, hogy a' ſzomſzéd Kereſztúri Prédikátort, Pythiraeus Gergelyt-is ez eránt meg-kérdezni ne terhelteſsék.

Még

Még nem vala Superintendens, midőn Seyfried a' Kollonits nagy nemű Ur és Mátyás Király' hadi Tanátsosſa ílly tzímű levelet irt Zvonaritsnak: „Admodum Reverendo Domino Michaëli Zvonarits, Miniſtro V. D. Eccleſiae Sarvarienſis, nec non Superintendenti ceterorum Miniſtrorum Aug. Conf. verſus Sárvárinum etc. Domino ac amico nobis ſemper obſervandiſſimo. — A' ſaját keze irásában Kollonits kér Zvonaritstól Prédikátorokat az Aug. Conf. ſzerént, kik tanítanának az ő Jolzágaiban, 's így végzi az ő levelét: „Még-is ſzeretettel kérjük kegyelmedet, „ne ſzánja érettünk való fáradtságát, és „ezen dologban légyen kegyelmed ſegítségünkre, 's ha talál kegyelmed ollyakat, adja tudtunkra, kegyelmed. — Mi mindjárt érettek küldvén és hozzánk hivattatván „mindenképpen 's mindenekben úgy megalkuſzunk ő kegyelmekkel, az kinn ő „kegyelmek-is bene contentuſok leſznek. „Kegyelmednek pedig, higyje-el, kegyelmed, ha élhetünk nagyobb dolgokban „igyekezünk meg-ſzolgálnunk. Ezzel az „Ur Iſten tartsa.„ Datum Viennae 29. Oct. 1611. Admodum Revdae. Dom. Vrae.

Servitor et amicus
paratiſſimus
S. a Kollonits m. p.

Éppen

Éppen ez okért ira Saffarits Mihály Tihanyi Kapítány a' Király' ſzolgálatjában, kérvén Prédikátort Tihanyban Zvonaritstól 1611. 21. Octobr., mellyből bövebben kitetſzik máſok előtt nagy tekéntete, mellyel esméretes vólt még Superintendenſi hivatalának fel-vétele előtt-is.

§. 18.

Bruntzvig Tóbiás ugyan az előbbenniekkel egy idő tájban élt, Zempti Prédikátor és Thurzo Stansló Nádor Iſpány udvari káplányja, 's valójában tiz vármegyéknek Superintendenſe vala. De ez nem hihető, hogy ő valaha ezen kerületünknek alsóbb réſzét igazgatta vólna; noha a' könnyen meg-lehetett Thurzó tekéntetével ſzéleſsebbre terjeſztvén a' megye' határjait, hogy Moſon vármegyebéli 's még más közel lévő Ekkle'ſiákat-is igazgatáſa alávette. Hiſzem ezen időben éltek Göntz és Svonarits, kiknek az illyen hivatalra tekéntetek és ſzorgalmatoſságok esmeretes vala.

(v) Bruntzvig' hite' 's vallásbéli vélekedéſei' meg-változtatását a' régiek igen emlegetik. Schmal in adverſariis ad illuſtr. Hiſtor. Evang. más kerület' igazgatójának mondja; de ez a' könyv-is tsak kéz-irás.

§. 19.

§. 19.

De már azt nem tudom, hová tegyük *Xerxekovits Istvánt*. Valamennyi kéz irásaim vagynak, azok közzül csak egy sem emlékezik ezen névről. Hogy pedig *Xerxekovits* egy személy légyen *Klaszekovitsal* (*w*) azt vagy azért nem merem erösíteni, mivel egynéhány Klaszekovitshoz irott leveleim csak leg-kisebb okot sem szolgáltatnak arra, mindenütt tisztán 's minden fogyatkozás nélkül lehet olvasni a' Klaszekovits nevet, úgy, hogy tellyességgel ezen két nevet egy személyt jelentönek nem lehet mondani.

(*w*) *Hum. Belicz* Geresdi Mester mondja ugyan az ö jegyzéseiben, mellyeket a' minap ditséretes szorgalmatossággal közre botsátott, hogy Xerxekovits ugyan egy személy vólna Klaszekovits Superintendensel. De én tudom, hogy nem igen könnyen gyözhetmég valakit azon Currens' mása-is, mellyröl emlékezik, mert az illyennel a' történt dolgok' le-irásában nem sokat lehet bizonyítani; ha külömben hiteles jegyzések, mellyek ezen időket érték, leg-kisebbet sem említenek. Ugy még a' Currens' mása-is több hitelt érdemlene, ha, nem tsak a' faluk', hanem a' Prédikátorok neveik-is fel-jegyeztettek lennének.

Nota.

Nota: Éppen midön ezen készítvényem a' prés alá adattatnék T. T. Vietoris Professs. Ur, kinek talentoma 's fáradsága a' régiségeknek öszve-keresésében különös tiszteletre érdemes, közlé velem nem tsak azon Currenst, eredet levelében, mellynek mását látta Hum. Belicz, Klaszekovits Superintendens alájaváló irásával, és a' szokott Superintendensi petséttel, — költ az 1618. Eszt. 3. Apr. Uj-kérett; hanem még ezen kívül mást-is, melly költ Lövön 25. Febr. 1620dik Eszt. — itt-is a' Superintendens' keze iráfa találtatik. Mind a' két irás tsak azon szemet tsalhatnámeg, ki nem jártas a' régi irásoknak olvasásában, a' Tisztes öreg Klaszekovitsnak, mint az öregeknek tulajdonok szokott lenni, valamennyire remegö keze vala, azért aprította a' betüket; de Xerxekovits Klaszekovits névhelyett-való olvasásra, az ö kéz-irásában, még tsak meszszirül sem adhatott alkalmatosságot.

§. 20.

Kis Bertalan, elöbb ugyan Czenki; de utóbb Sárvári Prédikátor-is vólt. Egynéhány ízben tartatott 'sinatokat azon kívül, a' mellyben

ben Superintendensnek választatott; p. o. Cse-preghben 1629dik eszt. (x) az 1632., 1637. 2. Nov. (y). Érdemei tagadhatatlanak, noha az irigység ötet sem hagyta gántsolás nélkül (z).

(x) Ugyan ezen 'sinatra hivatta Anta Ör'sik névü Aszszonyságot, ki-is kéntelen vólt itt Sopronyban tartózkodnia, mivel urától el-hagyatott. Menti magát ezen aszszonyság levelében, melly költ Sopronyban 1629. Eszt. Jun. 28. napj. hogy azon 'sinaton megnem jelenhet.

(y) Előttem levele Balthi Jánosnak, Kajári és Kis-péczi Prédikátornak, a' mellyben botsánatot kér a' Superintendenstöl, hogy ő a' jövő Sz. Márton napján tartandó egyházi gyülésben jelen nem lehet, mivel máshová vagyon néki el-hallaszthatatlan utazása. Költ a' levél Szokora Kajárott 1631. d. 2. Nov.

(z) 1631ben annyi viszszálkodó engedetlenséget tapasztalt némelly Prédikátorokban, hogy önként le-mondana 1631. hivataljáról; de sok kéréseikre azoknak, kik a' jó rendet szerették, fő igazgatói tisztit tovább is folytatta. Vid. Ribini Memorab. Tom. I. p. 448.

§. 21.

§. 21.

Kist követte *Mussay Gergely* a' Superintendensi hivatalban, választatása a' Büki 'sinatban, melly tartatott 1646. 13. Aug. lettmeg (*aa*). De ez meg-fejthetetlen tsomó, mi okért hogy Fő Senior *Lethenyei Istvánt*, a' ki teköntettel *Mussayt* fellül-halladni látszatott az Egyháziak ezen 'sinatban a' választásban el-kerülték (*bb*).

(*aa*) Ribini Memorab. Tom. I. p. 490.

(*bb*) Hogy Lethenyei István Superintendenseink' rendjében találtatik, hogy hivatalja' folytatása az 1635. eszt. tétetik, nem tudom, mi okok birhatták arra egyházi dolgainknak jegyzöit. Hogy Lethenyei Fő Senior, tudós és irásaira nézve-is, mellyeket ez időben közre-botsátott, nevezetes ember lett légyen, tagadhatatlan. A' Superintendensek' lajstromában még-is ötet nem iktathatjuk. Szórúl szóra ide teszem a' Po'sonyiak' a' város petsétjével megerösittetett levelek', melly eredeti kéz-irásban előttem vagyon. Czímje ez: Reverendis, Clarissimis Doctissimisqve Viris Dominis Stephano Lethenyei primario, nec non Gregorio Mússay Castriferrei Senioribus Ecclarum. Evangelicarum, partium J. R. Hung. Trans-Danubianarum, Dominis amicis no-

ſtris obſervandiſſimis: „Reverendi, Clariſſi-
„mi etc. ſalutem, ſervitiorumqve noſtrorum
„paratiſſimam commendationem! Literae,
„qvas R. Cl. Dominationes V. die 12. men-
„ſis proxime praeteriti ad nos exararunt
„17. hujus nobis redditae ſunt, ex qvibus
„ſtatu eccleſiae Evang. partium regni hujus
„Trans-Danubianarum triſti et calamitoſo,
„tum vero Dominationum Veſtrarum Reve-
„rendarum, velut Paſtorum gregi illi affli-
„cto divina adhuc benignitate relictorum, in
„erigendo, tuendo et fovendo eodem puſil-
„lo grege ſedula cura, fidelitate et vigilan-
„tia, nec non benevolo erga nos affectu,
„prolixe intellectis; uti DEus Clementiſſi-
„mus, eccleſiam ſuam ita preſſam, et affli-
„ctam confirmet et tueatur, priſtinoqve vi-
„gori reſtitutam, florentem et incolumem
„ad ſeram uſqve poſteritatem, immo uſ-
„qve ipſos fines Seculorum conſervet ac de-
„fendat, Veſtrisqve Rev. Dominationibus,
„ceterisqve Comminiſtris verbi vitam lon-
„gaevam, valetudinem conſtantem, vires-
„qve tanto muneri congruas largiatur, ex
„animo precamur. — Qvod autem Rev.
„D. Veſtrae ad congregationem ſuam ge-
„neralem d. 13. et ſeqventibus duabus
„Menſis Aug. jamjam adfuturi, maxime
„pro ſurrogando in locum Reverendi qvon-
„dam et Clariſſimi Domini Bartholomaei

Kis

„Kis ſuprafatae eccleſiae olim Superinten-
„dentis alio idoneo celebrandam nos invi-
„tare voluerint, in eo etſi gratiſſima nobis
„ſit Earundem erga nos voluntas et confi-
„dentia, nec qvidqvam magis optemus,
„qvam, ut pius hicce V. D. Reverenda-
„rum Conatus cedat in Nominis Dei glo-
„riam, Eccleſiaeqve Chriſti emolumentum
„longe maximum, utqve nos etiam ad
„opus tam ſanctum et neceſſarium, qvam
„plurimum conferre poſſimus: tamen R. V.
„Dominationum voluntati et deſiderio re-
„ſpondere cupientibus nobis haud parum
„obſtare videtur conditio loci, ad qvem
„congregatio indicta eſt. Qvodſi itaqve
„D. V. Reverendiſſimae locum talem, in
„qvo Ablegati, praecipue Ordinis eccleſia-
„ſtici tuto verſari et commorari poſſint,
„deſtinare maluerint, nosqve ſuperinde fe-
„cerint certiores, nos etiam, ſi qva pote-
„rimus votis Earundem ſatisfacere adnite-
„mur. Easdem in reliqvo diu felices va-
„lere deſiderantes. Datum Poſonii d. 31.
„Julii Anno 1646.

Rev. Cl. et Doctiſſ. Dominationum Vſtrar.

Amici ad officia paratiſſimi
N. Judex Magiſter Ci-
vium, ceteriqve Jur. L.
Rqve. Cittis. Poſ. Ev.
Confeſſ.

Az eredeti (originalis) levélenn az-is megjegyeztetett, hogy Lethenyei 3. Aug.; Muſay Gergely pedig 6dikán vette. A' 'ſinatban még-is meg-jelent a' Po'sonyi Prédikátor Heuchlin György. Ribini Memorab. Tom. I. p. 490.

§. 22.

Muſay Gergely Lethenyei Iſtván Fő Sényiort 's a' Kőſzegi magyar renden való Prédikátort avval-is meg-kívanta vigaſztalni az ő meg-erötlenedett állopotjában, hogy melléje *Regini Jakabot* más kerületből valót a' Kőſzegiek' egygyet értésével rendelte, 's ugyan ez okért hathatóſsan kérte *Kürti Iſtvánt* Szenitzei Prédikátort 's a' Dunán-túl való kerület' Superintendensét, nem külömben a' Seniorokat 's az egéſz Conſiſtoriumot, hogy *Reginit* betsületeſsen a' kerületből botsáſsák-el (*cc*).

(*cc*) Ezek, úgy vélem, elegendőképp' megbizonyítják azt: hogy Lethenyei Iſtván ſem Muſaynak elötte, ſem az után Superintendenséget nem viſelt. A' Po'sonyiak' levele azt jelenti, hogy Muſay Gergely' válaſztáſakor Lethenyei tsak Fő Senior vala 's Muſaynak Kürtihez küldött levele Lethenyeinek ſegítségére Prédikátort kér, mivel már öreg-

öregsége 's erötlensége miatt elégtelen vólt a' ſzolgálatra. Költ ez a' levél 1650. 11. Maj. panaſzolkodik ebben Muſay, hogy e' kerületben nagy ſzüke vagyon a' tudós férjſiaknak — tartoznék tehát a' más kerület ſegítségül lenni: valamint hogy ezt már elégſzer az ide-való kerület meg-érdemlette. Ditséri tovább Lethenyeit tudományáról, mellyet közre botsátott, kéſzítményeivel-is meg-bizonyított.

Not. Itt nyilván kell ditsérnem e' kerületünk' a' tudományok' dolgában vaſó fáradhatatlan igyekezeteit. Noha moſtoha 's nyughatatlan idők voltak; még-is a' mieink a' két mult ſzázadban eleget nyomtattattak: Poſtillák, elmélkedéſek, vetélkedő iráſok még néha néha találtatnak nyomtatásban a' jó magyar gazdának gerendái között. A' Superintendenſek többnyire mind nem tsak tudós, hanem ki-nyomtattatott, kiváltképpen magyar könyvekkelis, hireſsek vóltak. Sárvárott, Csepreghben, Uj-Szigetben 's más helyeken-is vóltak nyomtató műhelyek. Kiváltképp' itéletem ſzerént, rendes Sylveſter Jánosnak német betükkel Uj-Szigetben (Gróf Nádasdy vadas kertje és kaſtélyja a' Rábo mentében) 1541. Eſztendőben ki-adott magyar uj Teſta-

mentoma, melly magyar fordítás az egygyügyü ki-mondásaira nézve a' köz embernek leg-inkább haſználna. Ezen uj Teſtamentom talám tsupán tsak N. Conventünk Bibliothekájába találtatik.

§. 23.

Muſay egyébként a' Nemeskéri Ekkle-'ſiában ſzolgált, ugyan ott-is végzé tehát életét 1664. eſzt. Helyébe *Fiſztrovits György* (*dd*) válaſztatott, kit nagy nehezen, lehetett e' hivatal fel-vételére birni; de öregsége, erötlensége, kivált ſzemei' fogyatkozáſa miatt kéntelenítetett a' Bükönn tartatott közönséges 'ſinatban 1669. 21. Maj. ezen tiſztérül le-mondani (*ee*); noha az ö ſzolgálatja közönséges ditséretet 's minden okos emberek előtt igaz meg-betsüléſt érdemlett (*ff*).

(*dd*) Előttem a' Norimberga Altorffi város' Magiſtratusának levele, mellynek tzímje ötet Piſtoriusnak nevezi. Költ 1667. Junius' 3dik napján.

(*ee*) Im' ide iktatom, tudván, hogy nem ſzerzek talám avval unalmat az Olvasónak, Fiſztrovits maga neve' alája irásával a' 'ſinathoz küldött butsuzó levelét. Ez a' tzímje: Viris Plur. Rdis. Cl. atqve Doctiſſimis

ſimis Dominis Senioribus, Venerabilibus Conſiſtorii Aug. Conf. Cis-Danubium Digniſſimis, ceterisqve in Chriſto fratribus Eidem Conſiſtorio addictis etc.

D. Fautoribus et Amicis colendiſſimis.

Redditae ſunt in Graduali Synodo Bükini d. 21. Maj.

Viri Pl. R. Cl. ac Doct. Domini, Patres et Fratres in Chriſto multis nominibus honorandi!

Salutem et offorum meorum promptitudinem. „Non dubito, qvin Reverendae „Veſtrae dignitates recenti adhuc teneant „memoria, qvantis excuſationibus, iteratis „proteſtationibus, immo lacrymis abundan„tiſſime profuſis tempore electionis meae „inſtiterim, ne grave et laborioſum Supe„rintendentiale officium mihi, et pro tunc„jam viribus fere exhauſto, immo vix non „etiam luminibus orbato, imponeretur. „Aſt, his omnibus nihil profeci, adeo, ut „licet meam inhabilitatem oculorumqve „defectum pluribus coram toto Venerabili „Conſiſtorio expoſuerim, tamen coacte, et „qvaſi violenter inter tantos tumultus, tan„dem ad id me adduci paſſus ſum, ut huic „oneri humeros meos ſupponerem. Jam „mihi tanta officii mole preſſo laboran„dum erat ſtrenue, qvod etiamſi non ex „toto, ſaltim aliqva ex parte praeſtiti,

„ usus variis, iisqve legitimis oculorum de-
„ fectui succurrentibus remediis. Nunc ve-
„ ro, cum me et oculorum usu, et corpori-
„ bus viribus penitus deficere sentiam, adeo,
„ ut vix aliqva amplius restitutionis spes mi-
„ hi residua maneat, consultum fore puta-
„ vi, ut officio superintendentali, qvo hac
„ tenus functus sum, hac occasione penitus
„ valedicerem, et me in talem reciperem
„ locum, ubi mihi afflicto, si non omnimo-
„ da, saltim aliqvalis speranda esset qvies,
„ ne laboribus ecclesiasticis residuis adhuc
„ iisqve perexiguis totus exhauriar viribus.
„ Qvod etiam ab amplissimo L. Regiaeqve
„ Civitatis Kőszegiensis Senatu, immo a
„ tota communitate post multas Instantias
„ obtinui, ut ab ecclesiastica ejusdem loci
„ functione liber pronunciarer, et sic a
„ praenominatis meis Patronis pacificam
„ impetrando dimissionem, pagum Szigeth
„ ad acidulas situm, velut commodissimam
„ pro me residentiam elegi, eo etiam re-
„ spectu, si forte acidularum usus mihi
„ conducibilis foret. Rebus itaqve meis
„ sic se habentibus Viri plurimum Reveren-
„ di Cl. atqve Doct. Domini, Patres ac
„ Fratres in Christo honorandi, hac die et
„ hora officium Superintendentale Vobis re-
„ signo, inqve sinum Paternitatum Vestra-
„ rum repono, ut pote, qvod subjectum
„ ma-

„ magis aptum et habile reqvirit. Interim,
„ si qvi defectus ob infirmitates meas acci-
„ dissent, de omnibus iis, ut Paternitates
„ Vestrae mihi ignoscant, est, qvod humilli-
„ me peto. Deus adsit Vobis omnibus, et
„ ut de utili commodo et gloriae div. stu-
„ diosissimo provideat Capite ardentissimis
„ voveo precibus. Data in L. regqve Ci-
„ vitate Kőszegh d. 13. Maj. 1669. Vestra-
„ rum Reverendarum Dignitatum

cultor humillimus
Georgius Fisztrovits m. p.

(*ff*) Telekesi Török István és Ostfy László nagy nemü Urak' Fisztrovitshoz küldött leveleik vagynak nálom. Az elsö költ Szécsenyben 15. Jun. 1765; a' máskié Ostfy-Asszonyfánn 1666. eszt. 3. Apr. mind a' kettöben nyilván való nyomát lehet látni a' nagy tiszteletnek és szeretetnek, mellyel viseltettek ezen fö Urak ezen Superintendenshez

§. 24.

Fekete István követte Fisztrovitsot, mint a' Kőszeghi Prédikátorságban; mint pedig a' Superintendensi hivatalban; — de ennek szolgálatja sem tartott sokáig, mert a' mostoha idök miatt kéntelenítetett mint Kőszeghi Pré-

dikátorságát, mint fő igazgatói hivatalját elhagyni. Csak 1673dikig tartott közösüléſe az Ekkle'ſiákkal, azután minden hivatalbéli munkálodáſa leg-alább e' kerületben megſzünt (*gg*). Vakmerőségével az Oſtfi uri házat-is, a' mellynél menedék-helyet kerefett nagy kárba 's veſzedelembe döntötte, (*hh*) utóbb pedig vallásbéli vélekedéſeit meg-is változtatta.

(*gg*) A' levelekből, mellyek Feketéhez, mint Superintendenshez irattak, nem külömben azokból-is, mellyeket ő irt, meg-bizonyodik az, hogy ő 1669. eſztben a' Superintendenségre válaſztatott, 's már ez eſztendő, Aug. hónapjában hivatalbéli rendeléſeket tett. Tartott-is egynéhány particularis 'ſinatokat, mellyekben úgy, mint az előbbenniekben Theſeſek hirdettettek-ki, mellyeknek meg-fejtésére el-kellett a' Prédikátoroknak és Rektoroknak kéſzülni. A' házaſok' a' prédikatorok' meſterekkel és a' gyülekezettel való pöreik meg-vi'sgáltattak, 's meg-is ítéltettek ugyan ezen 'ſinatokban. Mivel csak egy levele ſem találkozik, a' melly csak az 1674dik eſztendőt Fekete Superintendenségére nézve érdekelné, bátorkodtam tehát azt állítani, hogy az 1673dik eſzt. után már kevés köze vala Feketének ekkle'ſiáinkhoz. Mivel valami fon-

fontos és különös meg-jegyzésre méltó dolgok nintsenek ezen levelekben, nem akarom a' közönséget ki-nyomtattatásával terhelni.

(*hh*) Láſsad Ribini Memorab. Tom. II. p. 105. 106.

(*ii*) Nem tartóztathatom meg magamat mégis, hogy feles ſzámu Fekete Superintendenshez irt levelekből csak egygyet-is ide ne iktaſsak, mellyből az-is ki-fog tetſzeni minémü ſok galyibákat és izetlenségeket okozott légyen a' hazaſulandók' dolga abban az időben az egyházi Igazgatóknak. Gróf Dráskovits Sára illy tzímü-levelet irt: „Admodum Reverendo Domino N. N. „Fekete, Miniſtro verbi DEI, Aug. Conf. „Eccleſiae Ginzienſis ac Superintendenti „ejusdem Confeſſionis nobis honorando. — „Iſten ſok jókkal áldja-meg Kegyelmedet „Superintendens Uram!

„Csak ezt kelletett Kegyelmednek hiré„vé adnunk, hogy Kegyelmed alatt lévő „Prédikátorok miként roſzſzúl viſelnek ma„gokat, itt a' mi földünkön már ollyan „uſuſt vettek elő, nem tudatik ki akarat„jából vagyon, hogy egynéhány ſzemélye„ket ollyakat öſzve-adtak, kiket máſok „betsületeſsen el-kértek, gyürü váltás, „kézfogás, a' mint annak módja, meg-lé„vén köztök, még-is máſsal adják öſzve, „kivált Adventben és böjtben, holott nem

„vol-

„volna ſzabad, moſt is-illyen caſus tör-
„tént, hogy a' mi Felsö Lyndvai Fö Por-
„kolábunk betsületesen maga Ocsének el-
„kéretett vólt egy ſzemélyt, kik között
„gyürü váltás és kéz fogás meg-vólt,
„más legény azonban el-ragadta a' leányt
„és mentenek a' Sz. Trinitási Prédikátor-
„hoz ſzintén Karátsony elött egy héttel,
„nyilván tudta, hogy a' leánynak bi-
„zonyos mátkája vagyon, még-is öſzve-
„adta öket éjtſzakai időben, ez nem tsak
„az elsö; hanem egynéhányokat ollyano-
„kat öſzve-adott, kit meg-is tudgyuk bi-
„zonyitani. Azért Kegyelmednek adtuk
„hirévé, hogy Kegyelmed büntetse-meg
„érdeme ſzerént, ha pedig nem, mi kén-
„telenek leſzünk Magiſtratuſok' meg-bün-
„tetni öket, el-nem ſzenvedjük nékie, azt
„bizonyoſsan el-hidgye Kegyelmed. Ez-
„zel Iſten tartsa Kegyelmedet kedves jó
„egéſzségben. „ Datum Felsö Lyndva d.
7. Jan. 1671. Anno

„Kegyelmednek betsülettel ſzolgál

A' Grófné maga keze.

§. 25.

Hogy *Fekete* Superintendenſi hivatalja meg-ſzünt, ſenki Felséges engedelem nélkül ſem nem akarta, ſem nem bátorkodott fel-

fel-venni ezen hivatalt, nem-is kívánták kerületünk' Ekkle'ſiái valakire ruházni. Azonban egyházi dolgaink, Seniorok és világi érdemes Urak által kormányoztattak, míg *hatodik Károly Császár* 's koronás *Királyunk* 1734. eſzt. 20. Oct. a' Hazában négy Superintendenſeket, mind az Aug. mind a' Helv. Confeſſio' réſzéröl nem tsak meg-engedni; hanem parantsolni-is kegyelmeſsen méltóztatott, hogy a' jó rend mindenütt virágozzék, és így annál-is inkább a' bölts orſzáglásnak haſznai: a' tsendeſség és felebaráti ſzeretet mindenféle állapotu emberek körül meg-ſzereztetſenek.

§. 26.

E' Századnak Superintendenſeiröl megemlékeznem, ezen kisded munkám és elöre fel-tett tzélom nem engedik. A' következendö idök alkalmatoſsabbak leſznek kétség kívül arra: hogy ezeknek-is érdemeik, bal és jobb ſorſok felöl minden réſzre való hajlás nélkül, a' mint az igazság meg-kívánja, tiſztelséges emlékezet tétetſsék.

ORSZÁGOS
EVANGELIKUS
KÖNYVTÁR